

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Dědické právo

24.11.2021

doc. JUDr. Petr Šustek, Ph. D.

56

Dědické právo v NOZ

- nová právní úprava: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
 - Část III. Absolutní majetková práva
 - Hlava III. Dědické právo
 - §§ 1475 – 1720
 - výrazné rozšíření právní úpravy
 - velká inspirace ABGB (odkaz, vedlejší doložka v závěti,..)
- dědické právo v subjektivním smyslu = právo na pozůstalost nebo na poměrný díl z ní (§ 1745 odst. 1)
- dědické právo v objektivním smyslu = souhrn právních norem upravující problematiku přechodu práv a závazků zůstavitele na pravého dědice (OZ, ZŘS, ZP, ZOK)

Základní pojmy DP

- **zůstavitel (Z)**
= zemřelý, kt. něco zůstavil, resp. zanechal nějaký majetek
- **dědic**
= osoba, které náleží dědické právo (§ 1475 odst. 3 NOZ)
– společenství dědiců (§ 1236)
- **dědictví**
= pozůstalost ve vztahu ke konkrétnímu dědici (§ 1475 odst. 3 NOZ)
- **pozůstalost**
= celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci (§ 1475 odst. 2 NOZ)

Základní pojmy DP

- dědické tituly:
 - dědická smlouva, závěť, zákon
- pořízení pro případ smrti (§ 1491)
 - dědická smlouva, závěť + **dovětek** (kodicil, *codicillus*)
- poslední vůle:
 - dědická smlouva, závěť, dovětek
 - ale např. i:
 - manželská smlouva (v části, kt. se považuje za smlouvu dědickou, § 718)
 - prohlášení o vydědění (§ 1646)
 - smlouva o zřeknutí se dědického práva (§ 1484)
 - smlouva o darování pro případ smrti (§ 1594 odst. 2, § 2063)

Dědický nápad

- vznik práva na pozůstalost: smrt Z (§ 1479)
- x dospělost práva na pozůstalost: může se u různých dědiců lišit (např. dovětek § 1498, narození nascitura, vznik PO)
- rozhodnutím o dědictví soud s účinností ke dni vzniku dědického práva (smrt Z) **potvrdí** nabytí dědictví (§ 185 odst. 1 ZŘS)
- transmise dědictví
 - Z, transmitent, dědic transmitenta (transmisar)

Nabytí dědictví

- § 1670 a násl.
- dědictví nabývá jen ten, o němž to stanoví pravomocné rozhodnutí soudu
- s účinností ke vzniku dědického práva (smrt Z, pominulo odsunutí DP podmínkou,..)
- do právní moci usnesení o dědictví se nikdo nemůže po právu ujmout dědictví a zacházet s ním, jako by bylo jeho vlastní (i kdyby mu dědické právo skutečně svědčilo)
 - x správa pozůstalosti

Předpoklady dědění

- A) smrt zůstavitele
- B) dědický titul
- C) existence majetku tvořícího pozůstalost
- D) způsobilý dědic, který se dožil nápadu dědictví

Smrt zůstavitele

- = skutečnost, na kterou se váže vznik, změna nebo zánik občanskoprávních vztahů
- = nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu (§ 2 písm. e) transplantčního zákona)
- prokazuje se veřejnou listinou
 - úmrtní list – matriční doklad
- § 27 ve spoj. s § 1479

Dědický titul

- = právní důvod dědění
- A) dědická smlouva (§§ 1582 až 1593)
 - v ABGB, pouze mezi manžely a s notářským zápisem
- B) závěť (§§ 1494 až 1581)
 - projev vůle zůstavitele
- C) zákonná dědická posloupnost (§§ 1635 až 1641)
 - v případě, že zůstavitel zemře bez zanechání platné závěti
- nedědí-li z těchto titulů žádný dědic, stávají se dědici odkazovníci (§ 1633 odst. 1)
 - Podíly se posoudí podle poměru hodnoty jim připadajících odkazů
- odúmrtí (§ 1634)

Existence pozůstalosti

- pokud převyšuje alespoň na opatření pohřebiště a pohřbu
 - nezanechal-li Z majetek => soud řízení o pozůstalosti zastaví (§ 153 ZŘS)
 - zanechá-li majetek nepatrné hodnoty => soud vydá tomu, kdo se postaral o pohřeb (154 ZŘS)
- => řízení končí bez dědiců!

Pozůstalost

- pozůstalost tvoří zůstavitelem zanechané **jmění** (majetek a dluhy), avšak jen takové, které je způsobilé přejít na dědice, např.
 - výhrada zpětné koupě zavazuje dědice (§ 2135 odst. 2)
 - na dědice přechází práva a povinnosti z nájmu (§ 2221)
 - smrt držitele nezpůsobí zánik držby (§ 1009 odst. 2)
- některá práva a závazky úmrtím Z zaniknou, např.
 - osobní služebnost, nebyla-li rozšířena na dědice (§ 1302 odst. 1)
 - právo na výměnek (§ 2714)
 - dědic společníka se nestává společníkem (§ 2742)
- III. ÚS 66/97

Soupis pozůstalosti

- § 1684
- = účelem je zjistit pozůstalostní jmění a určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele
- použití:
 - v případech, kdy dědic uplatní výhradu soupisu (§ 1674)
 - soud nařídí, je-li to potřebné pro výpočet povinného dílu (§ 1685 odst. 1) nebo z důvodů stanovených v § 1685 odst. 2

Výhrada soupisu

- možnost **omezit rozsah odpovědnosti dědice za dluhy zůstavitele**
- právo každého dědice
- toto právo nemůže být dědici odjato a nemůže se ho vzdát
- dědic může uplatnit prohlášením (ústně/písemně) do 1 měsíce od vyrozumění soudem
- je třeba výslovného prohlášení, výjimka: nevyjádří-li se svéprávný, známý a přítomný dědic (jiný než manžel, potomek anebo předek zůstavitele)- pak nevyvr. domněnka že neuplatňuje výhradu soupisu, prohlášení již nelze následně změnit!

Právní účinky uplatnění výhrady soupisu

- v případě uplatnění výhrady soupisu hradí dědic dluhy zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví (§ 1706)
- dědic stále dluží společně a nerozdílně s ostatními dědici, věřitel však může požadovat plnění pouze do výše jeho podílu
- dědic, který neuplatní výhradu soupisu hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu, neuplatní-li ji více dědiců, hradí tyto dluhy společně a nerozdílně (§ 1704)
- pokud je soupis proveden, účinky na rozsah povinnosti k hrazení dluhů má pouze u dědice, který výhradu soupisu uplatnil

Právní účinky uplatnění výhrady soupisu

- náklady na pořízení soupisu se hradí z pozůstalosti-jdou poměrně k tíži těm dědicům, kteří soupis pozůstalosti uplatnili
- pokud dědic požaduje soupis bez vážného důvodu, hradí náklady ze svých prostředků

Způsobilý dědic

- fyzická osoba, právnická osoba i stát
 - i budoucí PO x musí vzniknout do jednoho roku od smrti Z (§ 1478)
 - nasciturus (§ 25)
- odúmrtí (§ 1634)
- absolutní dědická způsobilost: spočívá na objektivních okolnostech
 - ten, kdo se dožil nápadu dědictví (ten, kdo má právní subjektivitu)
- relativní dědická způsobilost: uplatňují se subjektivní aspekty
 - § 1481
 - relativní nezpůsobilost = nehodnost

Relativní dědická nezpůsobilost

- vyloučení z dědického práva (§ 148
- nastává ex lege, vztahuje se na všechny dědice a všechny tituly => nezpůsobilý dědic nedědí, nestane se ani odkazovníkem
- povinný díl: na jeho místo nastupuje potomek v řadě přímé! (§ 1483)

- čin **povahy** úmyslného TČ proti Z, jeho předku, potomku, manželu (§ 3020: registrovaný partner) : kazuistická specifikace oproti OZ 64
 - čin spáchaný za života Z
- zavrženíhodný čin proti poslední vůli Z
 - za života i po smrti Z
 - může ovlivnit samotnou platnost PJ
- Z může (konkrétní) čin zakládající dědickou nezpůsobilost výslovně prominout
 - důkazní břemeno na straně dědice, kt. tvrdí, že mu Z prominul

- platí je pro případ **intestátní posloupnosti!**
- A) nezpůsobilý manžel (§ 1482 odst. 1)
 - Z podal návrh na rozvod manželství z důvodu domácího násilí
 - § 1483: v tomto případě vyloučen i potomek vyloučeného manžela!
- B) nezpůsobilé rodiče (§ 1482 odst. 2)
 - rodič zbavený rodičovské odpovědnosti, kt. její výkon zneužíval, závažným způsobem zanedbával
- možné **výslovné** prominutí (viz § 1481)

Zřeknutí se DP

- § 1480 DP, které má teprve vzniknout, se lze jen zříci; nelze je převést, ani s ním nijak naložit
- § 1484
- smlouva: budoucí Z + budoucí dědic
- úplné/částečné, za protiplnění/bezplatně
- lze se zřeknout dědictví ve prospěch 3. osoby
 - smlouva platí, jestliže se 3. osoba stane dědicem!
- forma: notářský zápis, eviduje se u Notářské komory ČR

Odmítnutí dědictví

- § 1485 a násl.
- až po smrti Z, může být vyloučeno dědickou smlouvou
- možnost v určité lhůtě a určitým způsobem dědictví odmítnout:
 - **výslovný projev vůle u soudu** nebo písemným prohlášením jemu zaslaným
 - zmocněnec na základě zvláštní PM (výslovně opravňuje)
 - lhůta: 1 měsíc; transmise dědictví

Odmítnutí dědictví II.

- **smluvní dědic** může odmítnout pouze, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno
- **nepominutelný dědic** může dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu
- odmítnutí dědictví platí univerzálně
 - pro dědění z jakéhokoli titulu
 - nelze odvolat, učinit pod podmínkou/s výhradou, nelze odmítnout jen zčásti!

Vzdání se dědictví

- § 1490, zvláštní případ zcizení dědictví
- dědic, kt. dědictví neodmítl, se jej může před soudem vzdát ve prospěch druhého dědice (s jeho souhlasem x není nutný souhlas soudu nebo ostatních dědiců)
- může být provedeno jen před soudem v řízení o pozůstalosti
- úplatně/bezúplatně
- vzdání se x zcizení dědictví

Odkaz (*legatum*)

- = jednostranný právní úkon, jímž zůstavitel poskytuje někomu nějaký prospěch k tíži jiných osob, obdařených z dědictví
- právo na určité plnění/konkrétní předmět plnění
- účel: majetkový prospěch obmyšlené osoby
- odkazovník není dědicem!
 - neodpovídá za dluhy zůstavitele!
- zákonný odkaz
 - např. základní vybavení rodinné domácnosti (§ 1667)

- pořízení pro případ smrti (srov. § 1491)
- dovětkem **nelze ustanovit dědice!**
- nařízení odkazu, splnění podmínek, doložení času, příkaz
- kodícil testamentární x kodícil samostatný (intestátní)
- „*co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku*“

Dědické tituly

- § 1476
- 1) dědická smlouva
- 2) závěť
- 3) zákon
- mohou působit vedle sebe!

Pořadí dědění dle dědických titulů

- 1) k dědění jsou povoláni dědici dědickou smlouvou
- 2) dědici jsou k dědění povoláni závětí
- 3) zákonná dědická posloupnost (k celé pozůstalosti nebo její části)
- 4) není zákonný dědic => dědici se stávají odkazovníci
- 5) nejsou ani odkazovníci => dědictví připadá státu (hledí se na něj jako na zákonného dědice)

Dědická smlouva

- § 1582, nový titul (v ABGB jen manželé/snoubenci)
- Z povolává druhou **smluvní stranu/3. osobu** za dědice nebo odkazovníka (smluvní odkazovník) a druhá strana to přijímá (x darování pro případ smrti!)
- forma: NZ
- nejsilnější dědický titul => výsadní dědické postavení
- projev zásady pořizovací volnosti + respekt k vůli zůstavitele

Dědická smlouva II.

- **dvoustranné PJ!** => zůstavitel (ani protistrana) jako jedna ze smluvních stran není sám oprávněn změnit smluvní ujednání v dědické smlouvě!
- změna/nahrazení se souhlasem + forma NZ (srov. § 564); lze zrušit i pořízením závěti se souhlasem smluvního dědice: opět forma NZ
- nelze uzavřít o celé pozůstalosti
 - $\frac{1}{4}$ musí zůstat volná (§ 1585): Falcidiánská quarta

Dědická smlouva uzavřená mezi manželi

- § 1592
- *“ Manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem.”*
- rovněž mezi snoubencí => účinnost uzavřením manželství
- x registrovaní partneři
- postup po rozvodu: § 1593

Závěť I.

- dědění ze závěti= testamentární dědická posloupnost
- závěť (poslední pořízení, poslední vůle, testament)
 - formální, jednostranný, kdykoliv odvolatelný projev vůle o tom, komu má v případě smrti FO zanechaný majetek připadnout
 - ryze osobní PJ
- § 1494 a násl.
- nejfrekventovanější, nikoliv právně nejsilnější!

Závěť II.

- způsobilost zřídit, popř. zrušit závěť= testamentární způsobilost:
 - plná svéprávnost (zletilost/sňatek/rozhodnutí soudu)
- speciální testamentární způsobilost
 - 15 let + forma NZ (§ 1526)
 - člověk omezený ve svéprávnosti (§§ 1527 a 1528)

Nepominutelný dědic

- nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti **povinný díl** (§ 1642) => ochrana § 1650
- **nezletilí potomci**: alespoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona (min $\frac{3}{4}$ zákonného dědického podílu)
- **zletilí potomci**: alespoň tolik, kolik činí $\frac{1}{4}$ jejich dědického podílu ze zákona
 - pokud tomu závěť odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků

- § 1532 a násl.
- 1) závěť soukromou listinou
 - §§ 1533 až 1536
- 2) závěť veřejnou listinou
 - §§ 1537 až 1538
- 3) závěť s úlevami
 - §§ 1542 až 1549

Závěť soukromou listinou

- závěť vlastnoruční, holografní (§ 1533)
 - sepsána celá vlastní rukou
 - vlastní rukou podepsaná
 - datum lze doporučit (nově jeho absence nezpůsobuje neplatnost!)
- závěť allografní (§ 1534)
 - nesepsaná vlastní rukou
 - vlastní rukou podepsaná
 - dva svědci (taktéž podepsaní)
- režim pro smyslově postižené zůstavitele §§ 1535 a 1536

Závěť veřejnou listinou

- § 1537, forma veřejné listiny => NZ
- evidována v Evidenci PJ pro případ smrti
- povinnost přesvědčit se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení (§ 1538)

Svědkové závěti

- §§ 1539 až 1541
- podpis na listině obsahující závěť (doložka svědka + údaje, podle nichž ho lze zjistit)
- nezpůsobilí svědci:
 - osoba nesvéprávná
 - osoba neznalá jazyka, ve kterém se závěť činí
 - dědic nebo odkazovník
 - osoba dědici nebo odkazovníkovi blízká (srov. § 22 odst. 1)
 - zaměstnanec dědice nebo odkazovníka
 - vykonatel, pisatel, předčítatel, tlumočník závěti

Závěť s úlevami

- § 1542 a násl.
- při nenadálé události v patrném a bezprostředním ohrožení života
- lze ústně před 3 současně přítomnými svědky
=> úleva z formy!
- dvě kategorie:
 - nenadálá událost ohrožující život Z (nemoc, úraz):
autonehoda, úraz v horách
 - výskyt Z v místě, kde došlo k neštěstí zásadního rázu: povodně, epidemie, havárie atomové elektrárny,...

Obsah závěti

- musí být patrné, **koho** Z ustanovuje dědicem
 - dostatečná identifikace!
 - pokud skupina osob, vyvr. pr. domněnka => dědici jsou ti, kdo do ní patřili v době smrti Z
 - pokud povolání chudí a podobně, vyvr. pr. domněnka => dědicem je obec (poslední bydliště)
 - obec dědictví použije ve prospěch této skupiny
- jaké **podíly** mají každému z nich připadnout
- není-li určeno => všichni stejně (§ 1500)

Vydědění

- resp. listina o vydědění
- x dědická nezpůsobilost
 - postačí, že dotyčná osoba se dopustí v zákoně popsaného nevhodného chování; soud k tomu přihlédne
- § 1646 a násl.
 - aktivní jednání Z
 - ze zákonných důvodů Z vyloučí z práva na povinný díl nepominutelného dědice (anebo jej zkrátí)

Důvody vydědění

- zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který
 - mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi
 - o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl
 - byl odsouzen pro TČ spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze
 - vede trvale nezřízený života
- nutnost uvedení důvodu (§ 1648)
- formální způsob vydědění: jako závěť

Uvolněný podíl

- § 1504 a násl.
- podíl dědice, který nedědí a nemá náhradníka přiroste poměrně k podílům ostatních povolaných dědiců
- pouze pokud byli dědici povoláni rovným dílem (x právo na přírůstek nemá ten, komu byl zůstaven určitý dědický podíl)

Náhradnictví

- § 1507 a násl.
- Z stanoví náhradníka pro případ, že stanovený dědic dědictví nenabude (nechce/nemůže)
- omezení uložená dědici postihují také náhradníka (pokud není stanoveno jinak/nevyplývá z povahy věci)
- zánik náhradnictví (§ 1511)
- řetězení náhradnictví vedle sebe x za sebou

Svěřenské nástupnictví I.

- § 1512 a násl.
- *fideikomisární substituce*
- zavazuje dědice, který dědictví přijal, přenechat pozůstalost jiné osobě jako dalšímu dědici (svěřenskému nástupci), nastane-li událost určená v pořízení pro případ smrti
- přední x následný/zadní dědic
- lze i při odkazu

Svěřenské nástupnictví II.

- fikce zřízení svěřenského nástupnictví (§ 1513)
- řada svěřenských nástupců
 - neomezená, jsou-li povolání svěřenští nástupci současníky Z (§ 1514)
 - zákaz perpetuity (x rodinný fideikomis)
- omezení trvání SN, zánik SN (§ 1515 a násl.)
- postavení předního dědice: poživatel

Vedlejší doložky v závěti

- podmínka
 - § 548 a násl., § 1561 a násl.
 - nemožné podmínky § 1563
- doložení času
 - § 1564 a násl.
- příkaz
 - § 1569 a násl.
- § 1552: nepřihlíží se k doložkám, kterou zůstavitel ukládá
 - uzavření/neuzavření manželství, setrvání v manželství, zrušení manželství

Dědictví ze zákona

- = intestátní dědická posloupnost
- Z zemřel bez zanechání platné závěti
- podpůrné řešení dědického nástupnictví
- dědické skupiny => šest tříd dědiců

1. třída dědiců

- § 1635
- **zůstavitelovy děti a jeho manžel**
- každý stejným dílem
- nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti

2. třída dědiců

- § 1636
- nedědí potomci Z
- manžel, rodiče zůstavitele a ti, kteří žili se Z nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti
- stejným dílem, manžel však nejméně $\frac{1}{2}$ pozůstalosti

3. třída dědiců

- § 1637
- nedědí manžel ani žádný z rodičů
- **sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před smrtí ve společné domácnosti**
- stejným dílem
- pokud nedědí některý ze sourozenců, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti

4. třída dědiců

- § 1638
- nedědí žádný dědic ze 3. třídy
- **prarodiče zůstavitele**
- stejným dílem

5. třída dědiců

- § 1639
- nedědí žádný dědic ze 4. třídy
- **prarodiče rodičů zůstavitele**
 - prarodiče zůstaviteli matky: $\frac{1}{2}$ (každý pak $\frac{1}{2}$)
 - prarodiče zůstavitelova otce: $\frac{1}{2}$ (každý pak $\frac{1}{2}$)

6. třída dědiců

- § 1640
- nedědí žádný dědic z 5. třídy
- **děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele**
- stejným dílem

Vykonavatel závěti

- osoba, určená Z, ke které má Z důvěru
- kdokoli! (x osobní fce => nelze nikomu postoupit)
- soud vyrozumí osobu vykonavatele; lze odmítnout
- obsah funkce:
 - řádná plnění poslední vůle Z s péčí řádného hospodáře
 - příp. správa pozůstalosti

Správa pozůstalosti

- = právní režim mezi smrtí Z a nabytím dědictví (pravomocným usnesením soudu)
- § 1677 a násl. + ZŘS
- správu dědictví vykonává
 - správce pozůstalosti povolaný Z
 - vykonavatel závěti
 - pokud ani jeden, soud přijme “jiné opatření”
 - jediný dědic/více dědiců/všichni dědici společně
- správce pozůstalosti smí ustanovit pouze Z nebo soud (nelze dohodou dědiců)
- povolání správce: veřejná listina

Výkon správy pozůstalosti

- předmět správy pozůstalosti = pozůstalostní jmění (aktiva + pasiva)
- práva a povinnosti osoby spravující pozůstalost
 - cíl: zachování pozůstalosti (x rozmnožení!), srov. § 1678 odst. 1
- zásady výkonu správy pozůstalosti
 - péče řádného hospodáře, nestrannost vůči dědicům, vedení spolehlivých záznamů, nesměšování majetku
- odměna za správu pozůstalosti + náhrada vynaložených hotových výdajů

Zcizení dědictví

- § 1714 a násl.
- účel: umožnit dědici se svým dědickým právem disponovat v průběhu řízení o pozůstalosti
- forma veřejné listiny
- lze až po smrti zůstavitele (x nicotnost), před právní mocí rozhodnutí o dědictví
- univerzální sukcese (smlouvou o zcizení nemohou být zcizena jen určitá aktiva)
 - x zcizení odkazu

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Děkuji za pozornost

sustek@prf.cuni.cz

24.11.2021

doc. JUDr. Petr Šustek, Ph. D.

58